

VIDA INTEL·LECTUAL DE LA COMARCA

A ANTONIA LLORACH

I

Qui que repassi un xic detingudament les valors intel·lectuals de les comarques catalanes, en especial a partir del segle divuitè, es trobarà amb la nota sorprenent que molts dels homes cims de la nostra terra eren nats a comarca, a pagès. Es de les nostres comarques, de pagès, d'on han sortit tants d'escriptors, de poetes i de polítics, que dia rera dia han anat dibuixant aqueixa nostra Catalunya, i han fet possible el present esclat de renaixença literària, el qual, si tants i tants de fruits ja ha llevat, tants i tants d'altres un hom espera que vagi levant l'endemà que les nostres coses vagin amenades envers un món ple de rectificacions, d'una llengua ben depurada, d'una catalanitat ben racial, nacionalista, d'un tipisme ben casolà, d'un seny ben nostre, aquell seny tan propi del pagès català.

Es, doncs, mercès als intel·lectuals de la comarca que Catalunya ha pogut arribar a ésser ço que és. Les excepcions, però, que un hom pugui encontrar, no fallen pas el nostre punt de vista. Car un Maragall, un Vilanova, en són excepcions vivíssimes i ens confirmen que la capital també calia que fes les seves aportacions ciutadanes per tal de marcar l'ànima de Catalunya, no pas d'una faisó trencada, viseccionada, sinó tota sencera, sense cap minva d'una valor determinada, que, en el present cas, una minva de valor de capital, o de capitals catalanes, encara, podria no dibuixar-nos una visió prou clara, prou justa, de l'ànima catalana.

II

Després les coses han canviat. Després, de pagès, de muntanya, hi ha hagut un deix massa poc noble d'abellir-se a un corrent capitallesc. Hom ha fugit qui per una cosa, qui per una altra, cuitacorrents, a la capital. El propietari, el pagès, han anat a capital per molts de motius: per fer el senyor, per fer estudiar els fills, per fugir d'aquella vida voltada de soletats, com tal vegada diria el mateix Maragall.

Hem vist, així, com moltes ruralies han quedat desertes, com molts poblets han vist bona part de llurs cases tancades i com, principalment, les típiques masies catalanes anaven tancant-se i desapareixien els fadrísters. Aquest mal, tanmateix, ha estat recordat moltes de vegades per molts homes de la nostra terra, i no hi ha molt que un car amic i futur pensador ⁽¹⁾ se n'ha dolgut amargament. Se'n dolia Verdaguer, se'n dolia Mistral, se n'han dolgut molts; i jo, pobre de mi, me n'he dolgut a manta i a manta, no gens menys, he posat com a exemple colpidor, la figura solitària del gran Homer modern, el solitari de Maiano, Frederic Mistral, la vida del qual, quieta a la Provença, cal que ens sigui un exponent claríssim de com l'intel·lectual pot viure, i deu viure, a pagès, a la comarca, a la vila, mentre que les seves possibilitats intel·lectuals no ultrapassin la mesura i un hom no s'aboqui per una càtedra, per un sentit d'investigació científica, les

quals coses no són faedores en pobles de quatre o cent cases, sinó a les grans urbs. Mireu, tanmateix, també la figura del pintor Marian Llevanera, mort no hi ha molts anys, pintant solitari al Lledó, vila petita com un pessebre.

III

Per la nostra Renaixença hem de saber entendre dues coses: la valor de la llengua i la valor de la comarca, les dues quals coses constitueixen la carn més viva, més espiritual, de l'ànima del nostre poble.

La llengua ja sabeu la valor que té, com el cant, per a un poble. Una llengua com la nostra, la qual ha jagut durant tres segles en una barbàrie i incultura literària, ha sabut conservar-se gairebé pura a pagès; i en canvi s'ha mixtificat d'estrangerismes a capital. Si avui en dia voleu recollir algun gir de llenguatge encara no malmès, heu de trucar, forçosament, a les portes d'aquells pagesos catalans que no han estat a Barcelona sinó dos o tres cops en la seva vida. Ells conserven intacte la llengua que heretaren i ells sols poden refer-nos un tant per cent crescut la reconstrucció del català literari.

Quina valor té, tanmateix, la comarca? Ni geogràficament, ni ètnicament, si pogués dir-se, no ens interessa ací; ens interessa, tan sols, del punt de vista intel·lec-

tual. Ens interessa la comarca catalana per dues coses: per aquella primera esmentada adés, que la comarca ha estat l'engendradora de més de la meitat d'homes de la nostra Renaixença literària, i ens interessa, de present més, per tal com davant l'allau de dispersió i de fugida de la comarca, l'home de les lletres català cal que dongui l'alt exemple de tornar-hi. Si, l'alt exemple de tornar-hi per tal d'eixir altra cop de les comarques — i de viure-hi! — les valors racials. Pensi l'home intel·lectual, de lletres, que rabent se'n va a Barcelona, que no obra bé, ni pensa bé, tampoc, que la ciutat dita amb no tota la justa cap-i-casal, li sigui un ajut per tot allò que ell ha de produir. Escriure contes, novel·les, història, versos, teatre, no demana pas de viure a Barcelona. No. Es en la solitud de pagès, i amb les anades més o menys sovint a Barcelona, però, que els nostres intel·lectuals reeixiran, com reeixen, i tal vegada millor. Aquest afany d'anar rabent a Barcelona ha estat per molts un mal: és que la capital catalana se'ls ha engolit i llavors els ha llevat totes aquelles possibilitats artístiques que duien en el seu esperit artístic.

Quan podrem obtenir això: de revenir a pagès, de tornar a la vila els intel·lectuals catalans que hi ha a la capital de Catalunya? Si no fóssim allò que els castellans en diuen uns provincians, és segur que molts d'homes catalans, poetes, novel·listes, etc., que anaren a Barcelona i abandonaren la seva comarca, avui hi tornarien; a la vegada que treballarien semblantment per Catalunya, contribuirien a aixecar la valor, que és gran i digna d'ésser acrescuda, de la seva comarca, i podrien aprofitar algunes aportacions literàries, purament lingüístiques, que si no curem d'aprofitar s'endurà corrent avall la dispersió intel·lectual de la comarca catalana.

J. MIQUEL I MACAYA

DIBUIX

F. Serra

(1) Josep Maria Capdevila. «Amics i Terra Amiga». 1932.